ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

Ὁ Κατζοῦρμπος τοῦ Γ. Χορτάτζη

ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΙΚΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΟ ΗΡΩΔΕΙΟ

Σκηνοθεσία: Κανέλου Ἀποστόλου. Σκηνικὸ - Κοστούμια: Λίζα Ζαΐμη. Μουσική: Θεόδωρος Μιμίκος.

Ὁ «Κατζοῦρμπος» γράφτηκε στὰ 1600 περίπου. Τὰ πρότυπά του ἀνήκουν στὴν ἰταλικὴ κωμωδία τῆς ἐποχῆς, ποὺ θάφτανε στὴ βενετοκρατούμενη Κρήτη, ὅπως καὶ Κρητικοὶ θὰ περιδιάβασαν στὴν Ἰταλία καὶ θἄξεραν αὐτὸ τὸ θέαμα. Ὁ μῦθος του πολὺ κοινός, ἡ ἀνεύρεση τῶν χαμένων παιδιῶν, ποὺ κρατάει ἀπὸ τὴ νέα κωμωδία, περνάει στὴν λατινικὴ καὶ φτάνει στὴν ἰταλική. Ἡ ἀξία της βρίσκεται στὸ ὅτι μὲ μιὰ καθαρὴ καὶ ἀφελῆ θεατρικὴ γλώσσα, μ' ἕναν ἄκακο καὶ χαρούμενο στίχο, περιγράφει ἔντονα ὡρισμένους τύπους τῆς ἐποχῆς, ψευτοπαλληκαράδες,

Τοῦ ΣΤ. ΙΩ. ΔΡΟΜΑΖΟΥ

ρουφιάνες, δασκάλους, δούλους, «κάπως» ἀστούς. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τύπους αὐτοὺς ἀνήκουν στὴν ἰταλικὴ κωμωδία, δὲν πρέπει ὅμως ν' ἀρνηθοῦμε ὅτι στὴν ἰδιότυπη συμβίωση Βενετῶν καὶ Κρητικῶν, τουλάχιστο στὰ μεγάλα κέντρα, καὶ σὲ κάποιο ἀστοποιημένο στρῶμα θὰ εἶχε διαμορφωθῆ κάποια ἀνάλογη ζωὴ μ' αὐτὴν ποὺ παρουσιάζει ὁ «Κατζοῦρμπος». Δὲν ξέρουμε ἂν θεατρικὴ ἢ ἁπλῶς λογοτεχνικὴ ἔφεση ἔκανε τὸ Χορτάτζη νὰ τὴν γράψη. Ἀπ' τὸ κείμενο ὅμως φαίνεται πὼς εἶναι προορισμένη νὰ παιχθῆ. Ἀλλ' οὔτε ἔχουμε καὶ καμμιὰ μαρτυρία ὅτι παίχτηκε ποτέ.

Πρόκειται γιὰ μιὰ καθαυτὸ λαϊκή, μπουφονικὴ κωμωδία, ὅπου οἱ τύποι της ἔχουν τὸ προσὸν νὰ περιγράφωνται ζωηρά, χωρὶς νὰ βγαίνουν ἀπ' τὴ δράση, παρ' ὅτι ὑπάρχει στὴν κωμωδία μιὰ σκηνικὴ σπιρτάδα σὲ ὡρισμένα ἐπεισόδια. Ἔχουμε περισσότερο μιὰ πινακοθήκη τύπων ποὺ ἐμφανίζονται διαδοχικὰ παρὰ μιὰ πλοκὴ ποὺ βοηθάει σὲ σκηνικὴ ὑπόσταση. Δὲν ξέρουμε τί συνέβη μὲ τὴν παράσταση. Ὑπολόγισε στὴν πλοκή της ὁ σκηνοθέτης; Γιατί ἡ παράσταση κυλοῦσε ἀργά, εὐπρεπῶς ἀργά, καὶ τὴν ἄργητα δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ τὴν ἀλλάξουν τὰ ἐπεισόδια. Ὁ σκηνοθέτης πρέπει νὰ δίδαξε στοὺς ἠθοποιοὺς νὰ βγάλουν τὸν τύπο τους στυλιζαρισμένο. Ἀλλὰ ὁ καθένας ἔβγαζε τὸ δικό του στύλ. Ὁ Ἔρωτας (Π. Πλάνος), δὲν καταλάβαμε ποῦθε κράταγε, ὁ Νικολὸς (Γ. Λέφας) ἔπαιζε ρομαντικὴ κωμωδία, ὁ Ἀρμένης (Δ. Παγουλᾶτος), μᾶλλον ἔβγαζε κάποιον Ἀρμένη τοῦ Καραγκιόζη, ὁ Κουστουλιέρης (Α. Ζησιμᾶτος), κάποιο παραμορφωμένο γκροτέσκ, ἡ Πουλισένα (Μ. Οἰκονομίδου), ἡ Ἀνούσα (Λίνα Τριανταφύλλου), ἡ Ἀρκολιά (Πόπη Ἄλβα) προσπαθοῦσαν νὰ στυλιζάρουν Σμυρνιὲς τῆς ἐπιθεώρησης, χωρὶς νὰ κάνουν ἐπιθεώρηση. Μιὰ ποὺ τὸ γέλιο, δὲν ἔβγαινε ἀπὸ τὰ ἐπεισόδια καὶ μιὰ ποὺ οἱ ἠθοποιοὶ δὲν ἄρπαξαν τὸ κείμενο —ποὺ τὰ λέει ὅλα— νὰ τὸ κάμουν νὰ μιλήση, περίμεναν πότε νὰ ξεφωνίσουν ὅσο γίνεται δυνατότερα μιὰ ἀθυροστομία, γιὰ νὰ προκαλέσουν τὸ γέλιο τοῦ κοινοῦ.

Μόνο τρεῖς ἠθοποιοὶ ἔκαμαν τὸ κείμενο δικό τους, καὶ δὲ δίστασαν οὔτε στὸ μπουφόνικο οὔτε στὶς πινελιὲς τοῦ γκροτέσκ. Ὁ Βασίλης Γκόπης (Κατζάραπος), σπαρταριστὸς στὴν αἰώνια πεῖνα του καὶ στὴ χορτασιά του τὴν μόνη ἀξία ποὺ μετράει γι' αὐτόν. Ὁ Δ. Βάγιας (Δάσκαλος) ἔβγαλε τὸ καλύτερο τύπο τῆς παράστασης. Εὔπλαστος, μὲ κίνηση ποὺ τὴν ἤλεγχε καὶ μὲ λόγο γνήσια κωμικό. Ὁ Δ. Καλὸς (Γιάκουμος), μὲ σφιχτοδεμένο παίξιμο στὸ ρόλο τοῦ μισοαστοῦ καὶ μισομπούφου. Σκηνὴ κωμωδίας χαρήκαμε μὲ τὴ σύγκρουση Δασκάλου καὶ Γιάκουμου, γιατί τὴν ἔδωσαν δύο ἠθοποιοὶ ποὺ ἀπὸ τὸ κείμενο καὶ μὲ τὸ αἰσθητήριό τους διαμόρφωσαν δικό τους στὺλ κωμωδίας. Μόνο σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις μιλοῦσε τὸ κείμενο, ὅταν τὸ ἔπαιζαν ἠθοποιοὶ ποὺ τὸ βγάλαν ἀπὸ μέσα τους.

Ἀλλὰ ἀπὸ μιὰ δυὸ σκηνὲς καὶ μὲ τρεῖς ἠθοποιοὺς —πράγματι στὴ θέση τους— δὲ βγαίνει παράσταση. Δὲν μποροῦμε νὰ καταλάβουμε πῶς ὁ σκηνοθέτης ποὺ ἔδωσε ἕνα θαυμάσιο «Πλοῦτο» τοῦ Ἀριστοφάνη, μόνος του μόλις ἔπλευσε πρὸς τὰ νερὰ τῶν κρατικῶν θεάτρων, προσήραξε. Βέβαια τὸ σκηνικό, ὅπως πάντα ἡ δουλειὰ τῆς Λίζας Ζαΐμη, εἶχε ἔντονη θεατρικὴ ὑπόσταση καὶ τὰ κοστούμια της πάντα ἐξαίρετα. Στὸ κάθε κοστούμι ἦτανε φτιαγμένος ὁ τύπος τοῦ ἔργου. Τὸ κοστούμι τους μόνο νὰ ἔπαιζαν οἱ ἠθοποιοί—τόσο εὔγλωττο ἦταν— θὰ ἔβγαζαν τὸ θεατρικό τους τύπο. Ἡ μουσικὴ κατ' ἀρχὴν καλή, δὲν πρόσθετε τίποτα, οὔτε ἀφαιροῦσε ἀπὸ μιὰ παράσταση ποὺ τῆς ἔλλειψε ἡ γοργότητα καὶ ἡ σπιρτάδα καὶ τὸ κυριώτερο τὸ ἐνιαῖο ὕφος καὶ τὸ ὕφος.